

Orzekanie o niepełnosprawności

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U z 2018 r. poz. 511 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (tekst jednolity — Dz.U. z 2018 r. poz. 2027)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie wykonywania badań specjalistycznych na potrzeby orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. nr 250, poz. 1875)
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity — Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)

Definicja

Osoby niepełnosprawne określa się w polskim prawie jako osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie

o zakwalifikowaniu przez organy do jednego z trzech stopni niepełnosprawności oraz o niezdolności do pracy.

Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Czyli uzyskały orzeczenie:

- o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego, lekkiego),
lub
- o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy - na podstawie odrębnych przepisów
lub
- o niepełnosprawności przed ukończeniem 16 roku życia.

Obecnie funkcjonują **dwa rodzaje orzecznictwa**, regulowane odrębnymi

przepisami

i prowadzone przez różne instytucje:

- do celów pozarentowych - prowadzone przez miejskie i powiatowe zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności; oraz
- do celów rentowych (orzekanie o niezdolności do pracy) - orzecznictwo rentowe prowadzone przez lekarza orzecznika ZUS. Szczególnymi grupami są rolnicy i ich rodziny - podlegają oni lekarzom rzeczoznawcom i komisjom lekarskim (KRUS), a także tzw. służby mundurowe (policjanci, żołnierze, celnicy) i ich rodziny - podlegają komisjom lekarskim MON lub MSWiA.

ORZECZNICTWO DO CELÓW POZARENTOWYCH

O niepełnosprawności orzekają:

- Powiatowe/miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja;
- Wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja.
Postępowanie orzecznicze, służące ustaleniu niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, co do zasady jest zespołowe i dwuinstancyjne. Oznacza to, że w posiedzeniu składu orzekającego zespołu powiatowego i wojewódzkiego uczestniczy co najmniej dwóch specjalistów – członków zespołu orzekającego, z których co najmniej jednym jest lekarz sprawujący jednocześnie funkcję przewodniczącego składu orzekającego. Drugim członkiem składu orzekającego może być pedagog, psycholog, pracownik socjalny, doradca zawodowy albo inny lekarz.
- Rejonowe sądy pracy i ubezpieczeń społecznych jako organ odwoławczy dokonujący kontroli prawidłowości orzekania przez organy administracji publicznej.

Powiatowe/miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności wydają orzeczenia o:

- niepełnosprawności;
- stopniu niepełnosprawności;
- wskazaniach do ulg i uprawnień.

Przedmiotowe orzeczenia poza ustaleniem statusu osoby orzeczonej jako osoby niepełnosprawnej, stanowią również podstawę do przyznania różnego rodzaju ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Podstawą uznania osoby, która nie ukończyła 16 roku życia za niepełnosprawną jest ustalenie, że:

- ma naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną;
- przewidywany okres trwania upośledzenia stanu zdrowia przekracza 12 miesięcy;
- wymaga zapewnienia jej całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu.

Wszystkie wymienione przesłanki muszą wystąpić łącznie.

Niepełnosprawność dziecka orzeka się na czas określony, nie dłuższy niż do ukończenia przez dziecko 16 roku życia. Decyduje ocena możliwości poprawy funkcjonowania dziecka. Orzeczenie o niepełnosprawności wydaje się na wniosek (przedstawiciela ustawowego dziecka) złożony do powiatowego/miejskiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności.

W świetle przepisów regulujących postępowanie o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności - dzieckiem jest osoba, która nie ukończyła 16 roku życia.

ORZECZENIE O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W przypadku orzeczenia o stopniu niepełnosprawności przepisy w/w ustawy przewidują gradację niepełnosprawności poprzez określenie jej stopni. Ustala się trzy stopnie niepełnosprawności:

- znaczny;
- umiarkowany;
- lekki.

Stopień niepełnosprawności osoby zainteresowanej orzeka się na czas określony lub na stałe. Decyduje ocena możliwości poprawy funkcjonowania osoby zainteresowanej.

Znaczny stopień niepełnosprawności

Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osoby:

- niezdolne do pracy i wymagające, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych, w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;
- zdolne do pracy w warunkach pracy chronionej i wymagające, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych, w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności możliwe jest tylko wówczas, gdy u osoby zainteresowanej występują jednocześnie ograniczenia w wykonywaniu zatrudnienia i konieczności stałej lub długotrwałej opieki i pomocy.

Niezdolność do samodzielnej egzystencji oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.

Umiarkowany stopień niepełnosprawności

Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności mogą być zaliczone trzy grupy osób z naruszoną sprawnością organizmu tj.:

- niezdolne do pracy,
- zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej,
- wymagające czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby zainteresowanej, nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej w przypadkach:

- przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej,
- zatrudnienia w formie telepracy.

Lekki stopień niepełnosprawności

Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osoby o:

- naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach

zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną;

- naruszonej sprawności organizmu, mające ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Nie ma wymogu, aby przesłanki powyższe występowały łącznie.

Stopień niepełnosprawności osoby zainteresowanej orzeka się na czas określony (jeżeli według wiedzy medycznej może nastąpić poprawa stanu zdrowia) lub na stałe (jeżeli według wiedzy medycznej stan zdrowia nie rokuje poprawy).

W przypadku zmiany stanu zdrowia osoba niepełnosprawna posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności może wystąpić z wnioskiem o ponowne wydanie orzeczenia uwzględniającego zmianę stanu zdrowia.

ORZECZENIE O WSKAZANIACH DO ULG I UPRAWNIENÍ

Orzeczenie o niepełnosprawności jest formalnym potwierdzeniem, że jest się osobą niepełnosprawną. Na jego podstawie można starać się o różne świadczenia, ulgi i uprawnienia.

Na przykład można:

- uzyskać odpowiednie zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej albo zakładzie pracy chronionej,
- skorzystać z przywilejów pracowniczych, między innymi z prawa do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dłuższej przerwy w pracy lub krótszego czasu pracy,
- uzyskać świadczenia opiekuńcze, dodatek mieszkaniowy, kartę parkingową,
- dostać dofinansowanie do:
  - ✓ turnusu rehabilitacyjnego,
  - ✓ sprzętu rehabilitacyjnego,
  - ✓ przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
  - ✓ likwidacji barier architektonicznych (na przykład montażu pochylni, usunięcia progów w budynku),
  - ✓ likwidacji barier w komunikowaniu się (na przykład zakupu komputera),

- ✓ likwidacji barier technicznych (na przykład zakupu urządzenia, które umożliwia wjazd wózka inwalidzkiego z napędem elektrycznym do samochodu),
- ✓ działalności gospodarczej albo rolniczej,
- skorzystać z usług:
  - ✓ socjalnych i opiekuńczych (na przykład pomoc przy robieniu zakupów i załatwianiu spraw urzędowych, sprzątanie, gotowanie),
  - ✓ terapeutycznych,
  - ✓ rehabilitacyjnych, które są oferowane przez instytucje pomocy społecznej czy organizacje pozarządowe,
  - ✓ pocztowych,
- skorzystać z ulg:
  - ✓ podatkowych (na przykład z odliczenia od dochodu wydatków na cele rehabilitacyjne),
  - ✓ na przejazdy środkami transportu publicznego,
  - ✓ w placówkach kulturalnych i sportowych.

Po uzyskaniu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności – należy pamiętać, że w/w świadczeń, ulg i uprawnień nie dostaje się automatycznie. Często należy spełnić dodatkowe warunki.

Więcej informacji można dowiedzieć się na przykład:

- w ośrodku pomocy społecznej,
- w centrum pomocy rodzinie,
- w urzędzie pracy,
- w urzędzie miasta albo starostwie powiatowym,
- w urzędzie skarbowym,
- na poczcie.

Orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień wydaje się osobie, która ukończyła

16 rok życia i posiada jedno z następujących orzeczeń:

ważne orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o:

- całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- całkowitej niezdolności do pracy,
- częściowej niezdolności do pracy oraz celowości przekwalifikowania;

ważne orzeczenie organu rentowego (ZUS, MSWiA, MON), wydane przed dniem 1 stycznia 1998 r. o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów;

ważne orzeczenie KRUS o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wydane przed 1 stycznia 1998 r.

W postępowaniu o wydanie orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień stopień niepełnosprawności określa się na podstawie przedłożonych ważnych orzeczeń organów rentowych, wskazanych powyżej. Natomiast zawarte w orzeczeniu wskazania lekarz ustala stosownie do naruszonej sprawności organizmu i ograniczeń funkcjonalnych uzasadniających korzystanie z ulg i uprawnień na podstawie bezpośredniego badania osoby zainteresowanej. Orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień wydaje się do czasu upływu ważności orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy.

ORZECZNICTWO DO CELÓW RENTOWYCH

Orzeczenia o niezdolności do pracy

Wydane przez lekarza orzecznika ZUS:

- **orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji**; niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu (orzeczenie traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności);
- **orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji** - w przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, (orzeczenie traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności);
- **orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy**; całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (orzeczenie traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności);
- **orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy oraz celowości przekwalifikowania**; częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem

posiadanych kwalifikacji; (orzeczenie traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności).

Niezdolność do pracy orzeka się na okres **nie dłuższy niż 5 lat**. Są jednak wyjątki, jeżeli według wiedzy medycznej nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu, wówczas okres niezdolności do pracy orzeka jest dłuższy niż 5 lat.

Przy ocenie stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy lekarz orzecznik i komisja lekarska uwzględniają:

- stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwość przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji,
- możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

Lekarz orzecznik i komisja lekarska wydają orzeczenie na podstawie dokumentacji dołączonej do wniosku oraz po przeprowadzeniu bezpośredniego badania stanu zdrowia osoby, w stosunku do której ma być wydane orzeczenie.

Samo orzeczenie o niezdolności do pracy nie jest równoznaczne z prawem do renty.

Renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie trzy warunki:

- jest niezdolny do pracy,
- posiada wymagany okres składkowy i nieskładkowy, odpowiedni do wieku powstania niezdolności do pracy,
- niezdolność do pracy powstała we wskazanych przez ustawodawcę ściśle określonych okresach składkowych lub nieskładkowych albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ich ustania.

Orzeczenia o inwalidztwie

- orzeczenie o zaliczeniu do I grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- orzeczenie o zaliczeniu do II grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;

- orzeczenie o zaliczeniu do III grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Orzeczenia o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym

Osoby o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny:

- traktowane są na równi z osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- pozostałe osoby traktowane są na równi z osobami zaliczonymi do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej pozwala traktować na równi z osobami niepełnosprawnymi osoby, które **przed 1 stycznia 1998 r.** zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów lub uzyskały orzeczenie o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, pod warunkiem, że orzeczenia te nie utraciły ważności. Orzeczenia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów oraz o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydane **po 1 stycznia 1998 r.** nie podlegają przełożeniu na stopnie niepełnosprawności.

Orzeczenia służb mundurowych (MON, MSWiA)

Ważne orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidztwa, wydane **przed**

1 stycznia 1998 r. przez komisje lekarskie podległe MON lub MSWiA na podstawie odrębnych przepisów dotyczących niezdolności do służby, przekłada się na następujące stopnie niepełnosprawności:

- orzeczenie o zaliczeniu do I grupy inwalidztwa traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o zaliczeniu do II grupy inwalidztwa traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o zaliczeniu do III grupy inwalidztwa w związku ze służbą z jednoczesnym orzeczeniem inwalidztwa III grupy z ogólnego stanu zdrowia traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

ORZECZNICTWO RENTOWE A ORZECZNICTWO POZARENTOWE

/Rys historyczny/:

Poprzedni system orzecznictwa	Obecny system orzecznictwa	
Orzeczenie Komisji Lekarskiej ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia	Orzeczenie Lekarza Orzecznika ZUS	Orzeczenie Miejskiego/Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności
I grupa inwalidzka	- Całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji - Niezdolność do samodzielnej egzystencji	Znaczny stopień niepełnosprawności
II grupa inwalidzka	Całkowita niezdolność do pracy	Umiarkowany stopień niepełnosprawności
III grupa inwalidzka	Częściowa niezdolność do pracy	Lekki stopień niepełnosprawności

POWIATOWE ZESPOŁY DO SPRAW ORZEKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

- Bochnia ul. Windakiewicza 9/5 32-700 Bochnia
Telefon: 14 611-60-41
- Brzesko ul. Wyszyńskiego 6, 32-800 Brzesko
Telefon: 14 686-41-15
- Chrzanów ul. Topolowa 16, 32-500 Chrzanów
Telefon: 32 624-75-55
- Dąbrowa Tarnowska ul. Szpitalna 1, 33-200 Dąbrowa Tarnowska
Telefon: 14 642-31-54
- Gorlice ul. Słoneczna 7 38-300 Gorlice
Telefon: 18 352-42-60
- Kraków (Grodzki) ul. Stachowicza 18 30-103 Kraków
Telefon: 12 616-52-17
- Kraków (Miejski) Al. Słowackiego 20 30-037 Kraków
telefon: 12 634-42-66 wew. 569
- Limanowa ul. Józefa Marka 9 34-600 Limanowa
Telefon: 18 333-78-24

- Miechów ul. Sienkiewicza 18 32-200 Miechów
Telefon: 41 383-49-46
- Myślenice ul. Kazimierza Wielkiego 5 32-400 Myślenice
Telefon: 12 372-76-68
- Nowy Sącz ul. Żywiecka 13 33-300 Nowy Sącz
Telefon: 18 441-83-63
- Nowy Targ ul. Szpitalna 14 34-400 Nowy Targ
Telefon: 18 266-60-23
- Olkusz ul. Piłsudskiego 21 32-300 Olkusz
Telefon: 32 647 88 20
- Oświęcim ul. Bema 4 32-600 Oświęcim
Telefon: 33 842-57-13
- Proszowice ul. 3 Maja 72 32-100 Proszowice
Telefon: 12 386-18-46 wew. 220
- Sucha Beskidzka ul. Kościelna 5B 34-200 Sucha Beskidzka
Telefon: 33 874-40-31
- Tarnów (Miejski) ul. Okrężna 4 A 33-100 Tarnów
Telefon: 14 626-99-47
- Tarnów (Powiatowy) ul. Szujskiego 66 33-100 Tarnów
Telefon: 14 621-30-40 wew. 22
- Wadowice ul. Kochanowskiego 1 34-100 Wadowice
Telefon: 33 873-21-11
- Wieliczka ul. Daniłowicza 12 32-020 Wieliczka
Telefon: 12 278-62-81

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

- Centrala Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, 01-748 Warszawa
ul. Szamocka 3, 5
Kontakt telefoniczny przez Centrum Obsługi Telefonicznej : (22)
667 10 00
- Oddział w Chrzanowie, 32-500 Chrzanów, ul. Oświęcimska 14
- Oddział w Krakowie , 31-080 Kraków, ul. Pędzichów 27
- Oddział w Nowym Sączu, 33-300 Nowy Sącz, ul. Sienkiewicza 77
- Oddział w Tarnowie, 33-100 Tarnów, ul. Kościuszki 32

Opracowano w Centrum Informacji
i Planowania Kariery Zawodowej w Tarnowie
maj 2020 r.